

AUF WIEDERSEHEN FINNLAND

Suomi, 2010

Ohjaaja: Virpi Suutari

Käsikirjoittaja: Virpi Suutari

Levittäjä: Suomen elokuvakontakti ry

Kesto: 79 min.

Ikäraja: K11

Genre: Dokumentti

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu 9.-luokille sekä lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin.

Oppimateriaalin teemoja: Lapin sota – aseveljistä vihollisiksi, Maanpetturit ja eikenenkään lapset – *Auf Wiedersehen Finnlandin* ihmiskohtalot, Tarua ihmeellisempi totuus – Kotimainen dokumenttielokuva 2000-luvulla.

Synopsis:

Kun Suomi solmi aselevon Neuvostoliiton kanssa vuonna 1944, muuttui Saksa viholliseksi. Suomen armeija ajoi saksalaiset sotilaat pois Lapista. Pakenevat sotilaan polttivat menessään maan ja jättivät moniin koteihin vuosikymmenien katkeruuden. Kaikki sotilaat eivät kuitenkaan lähteneet yksin. Heitä seurasi suomalaisten naisten joukko: tyttöystäviä, tulkkeja ja niitä jotka pelkäsivät jäädä sodan runtelemaan pohjoiseen.

Saksalaisten mukana lähteneet naiset joutuivat vieraaseen maahan vailla mitään tietoa sodan kulusta ja omasta

kohtalostaan. Omaiset hylkäsivät ja saksalaiset poikaystävät jättivät, eikä matkasta saanut puhua vuosikymmeniin. Saksalaisten sotilaiden lapsille jäi kannettavaksi häpeän taakka: koulussa kiusattiin ja kotikylässä hyljeksittiin. Näitä vaiettuja kohtaloita käsittelee Virpi Suutari dokumentissaan *Auf Wiedersehen Finnland*. Ääneen pääsevät eri syistä sotilaiden matkaan lähteneet naiset sekä saksalaisen sotilaan poika, joka tuntee sydäntä särkevää kaipuuta kaukaista isäänsä kohtaan.

Vuosikymmenien päästä jäljellä on enää syytösten, häpeän ja suuttumuksen

etäinen kaiku. On vain sodan alleen hukuttamat ihmiskohtalot ja heidän tarinansa, yhdet monista.

ENNEN ELOKUVAA:

Aseveljistä vihollisiksi Mikä oli Lapin sota?

1. Moni muistaa Talvi- ja Jatkosodan, mutta mitä tarkoittaa Lapin sota? Ottakaa selvää Lapin sodasta kirja- ja internetlähteistä. Kerätkää tietoa aihealueittain ja kootkaa tiedot ryhmissä. Esitelkää keräämänne tiedot muulle luokalle.

Aihealueet:

- Sodan taustat ja syttyminen
- Siviiliväestön kohtelu
- Taistelut ja tuhot
- Sodan loppu ja seuraukset

Lapin sota

Lapin sota on tunnettavuudessa jäänyt Talvi- ja Jatkosodan varjoon. Sota käytiin Suomen ja Saksan välillä ja se kesti yhteensä noin 8 kuukautta (15.9.1944–27.4.1945.)

Sota syttyi kun Jatkosodan aselepoehtoihin kuului saksalaisten joukkojen karkottaminen Suomesta. Saksalaiset halusivat kuitenkin varmistaa itselleen Petsamon nikkelikaivosten tuotannon ja varmistaa Pohjois-Norjassa olevien joukkojen paluureitin. Aluksi Saksan joukot perääntyivät kohti pohjoista kunnes sota muuttui Käsivarsilapissa asemasodaksi talven aikana. Huhtikuussa 1944 viimeisetkin saksalaisjoukot vetäytyivät Norjan puolelle.

On huomattavaa, että kumpikaan osapuoli ei antanut varsinaista sodanjulistusta. Paasikiven hallitus totesi kuitenkin maaliskuussa 1945 sotatilan vallinneen 15.9.1944 lähtien. Saksalaisten karkotus Suomesta vaati monen tuhannen sotilaan hengen.

Suomen henkilötappiot olivat 774 kaatunutta, 262 kadonnutta ja 2904 haavoittunutta. Saksalaisten tappiot olivat runsaat 4000 miestä. Koska Saksa käytti perääntyessään niin kutsuttua poltetun maan taktiikkaa (sotastrategia, jossa joukkojen vetäytyessä tuhoataan perusrakenne – ruokavarannot, kulkuyhteydet, viestiyhteydet, sillat, rakennukset – josta voisi olla etenevälle viholliselle hyötyä.), olivat sodan jättämät tuhot Lappiin huomattavat. Koko Lapin läänissä tuhottiin arvioiden mukaan noin 15 000 rakennusta. Rautatietä joutui käyttökelvottomaksi noin 471 kilometriä, maantieverkostoa miinoitettiin tai räjäytettiin käyttökelvottomaksi 9500 kilometriä.

Lapin sodan aikajana:

1944

4.9. Suomi ja Neuvostoliitto solmivat aselevon. Lapin asukkaat valmistautuvat laajamittaisiin evakointeihin.

6.9 Annetaan koko Lapin lääninä ja Oulun läänin itäisiä osia koskeva evakointikäsky. Yhteensä Lapin läänin väestöstä evakuoitiin noin 170 000 henkeä.

28.9 Suomalaiset aloittavat varsinaiset sotatoimet yhteenotolla Pudasjärvellä kun etenevien suomalaisjoukkojen ja saksalaisten varmistusjoukkojen välille syntyy laukaustenvaihtoa.

30.9. Jalkaväkirykmentti 11 lähtee kohti Torniota. Taistelut alkavat seuraavana päivänä ja kestävät viikon ajan.

10.10 Saksalaiset aloittavat Rovaniemen polttamisen. Siviiliväestöstä tyhjennetty kaupunki tuhoetaan lähes täysin.

17.10 Suomalaiset joukot valtaavat Rovaniemen saksalaisten perädyttyä.

Loka-marraskuu Suomalaiset joukot ottavat haltuunsa merkittäviä kaupunkeja ja kohteita, esimerkiksi Ivalon ja Muonion.

1945

10.1. Saksalaiset ryhtyivät puolustukseen niin sanottuun Lynges- asemaan Pohjois-Norjassa. Asema

ulottuu pieneltä osalta Suomen puolelle Kilpisjärvellä.

25.4 Viimeiset saksalaiset vetäytyvät Kilpisjärveltä Norjan puolelle.

27.4. Iso-Mallan tunturilla tavataan vielä saksalaispartio.

Lähteet ja lisätietoa:

Ahto, Sampo, Aseveljet vastakkain – Lapin sota 1944–45, Hämeenlinna, 1980.

Zetterberg, Seppo (toim.), Suomen historian pikkujättiläinen, Helsinki 2003.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Lapin_sota

Helsingin Sanomat, hs.fi, artikkeli: Lapin sota 1944–1945:
<http://www.hs.fi/artikkeli/Lapin+sota+1944%E2%80%931945/1076154194212>

Helsingin Sanomat, hs.fi, artikkeli: Rovaniemi poltettiin maan tasalle:
<http://www.hs.fi/artikkeli/Rovaniemi+polte+tiin+maan+tasalle/1076154194207>

ELOKUVAN JÄLKEEN:

Maanpetturit ja ei-kenenkään lapset

Auf Wiedersehen Finnlandin ihmiskohtalot

Naisten kohtalo

1. Kriitikko Leena Virtanen toteaa Helsingin Sanomien Nyt-liitteen arvioissa: ”Nykyajan näkökulmasta naisia on helppo ymmärtää. Kukapa ei olisi nuoruudessaan valmis lähtemään ihanan miehen matkaan, riskienkin uhalli. Mutta sodassa ketään ei pidetä viattomana.”

Pohtikaa pareittain tai ryhmissä, mitä mieltä itse olette asiasta? Ymmärrättekö

naisia, jotka lähtivät sotilaiden mukaan? Entä ihmisten reaktioita heitä kohtaan? Miettikää, miten itse olisitte reagoineet tai tehneet vastaavassa tilanteessa?

2. Kirjoittakaa kirje. Kuvitelkaa kirjeen lähettäjäksi joko sotilaiden mukana lähtenyt nainen, saksalaisen sotilaan lapsi tai kotiin jäänyt perheenjäsen. Ottakaa kirjeessä huomioon ajankohdan realiteetit (esimerkiksi suhtautumisessa saksalaisiin ja neuvostoliittolaisiin sekä tietämättömyys sodan jatkumisesta ja ihmisten kohtaloista.)

Saksalaisten sotilaiden mukaan lähteneitä naisia on arvioiden mukaan satoja, jopa tuhat. Naiset koottiin ensin Pohjois-Norjaan, josta heidät vietiin laivoilla Saksaan. Perillä he joutuivat töihin, sillä häviöllä olevassa maassa koko kansa oli valjastettu osaksi sotaponnistuksia. Joitain naisia kuoli Saksaan kohdistuneissa pommituksissa. Suurin osa naisista palasi Suomeen Hangon karanteenileirin kautta vuosina 1945–48.

Menneisyys on edelleen monelle dokumentin naisten kohtalon kohdanneelle niin vaikea asia, että ohjaaja Virpi Suutarin oli vaikea löytää dokumenttiinsa haastateltavia, jotka olivat valmiita kertomaan tarinansa kameralle. Suuri osa näistä naisista ei ollut ikinä puhunut menneisyydestään edes lapsilleen. Elokuvan pohjatyössä vierähti lähes kaksi vuotta ja kyseessä on ensimmäinen aiheeseen paneutuva dokumentti. Elokuva varten Suutari muun muassa luki sodanjälkeisinä vuosina Saksasta Suomeen palanneiden naisten kuulustelupöytäkirjoja.

Saksalaisten sotilaiden lapset

Irja Wendisch kirjoittaa kirjassa *Salatut lapset*:

”Häpeä lankesi myös lasten kontolle. Varsinkin Lapissa heistä tuli sijaiskärsijöitä koko väestölle, joka häpesi aseveljeyttä natsi-Saksan kanssa. Saksalaisille sotilaille

synnyttäneistä naisista puolestaan tehtiin syntipukkeja sille, että me suomalaiset olimme pitäneet yhtä kansakunnan kanssa, jonka johto murhasi ja tappoi miljoonia ihmisiä ympäri maailmaa. He saivat kannettavakseen sen, että Lapin väestön mielissä saksalaiset ajoivat siviiliväestön evakkoon ja tuhosivat koko Lapin pienempiä sivukyliä, teitä ja siltoja myöten.”¹

1. Kuvitelkaa, että olette toimittaja menossa haastattelemaan saksalaisen sotilaan lasta. Laatikaa lista haastattelukysymyksistä. Kirjatkaa ylös taustatiedot, jota saitte dokumentista. Mitä lisätietoa haluaisitte?

2. Tutustukaa Saksalaisten sotilaiden lapset ry:n toimintaan (yhdistyksen kotisivut löytyvät osoitteesta: <http://www.saksalaistensotilaidenlapset.com/>)

ja lukekaa MTV3:n uutinen yhdistyksen pyrkimyksestä etsiä tietoja kadonneista isistä ja elatussopimuksista (<http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/arkistot/kotimaa/2010/01/1045136>).

Pohtikaa ryhmissä, miksi yhdistys haluaa etsiä tietoja ja millainen toimintaidea yhdistyksellä yleensäkin on? Millaisen kuvan dokumentti antoi saksalaisten sotilaiden lasten kohtalosta ja asemasta yhteiskunnassa?

Suomessa oli vuosina 1941–1944 yli 200 000 saksalaissotilasta. Saksalaisten sotilaiden lasten tarkkaa määrää on vaikea tietää, sillä monen lapsen alkuperästä on vuosien saatossa vaiettu. Arvioiden mukaan lapsia on tuhansia. Saksalaisten sotilaiden lapset ry perustettiin vuonna 2006. Yhdistyksen tarkoitus on auttaa saksalaisten sotilaiden lapsia juuriensa etsinnässä.

¹ Wendisch 2006, 16–17.

Lähteet ja lisätietoa:

Wendisch, Irja, Salatut lapset – saksalaissotilaiden lapset Suomessa, Jyväskylä, 2006

Luikku, Susanna: 65 vuoden hiljaisuus. Artikkelit Apu no 03 / 2010.

Wallius, Anniina: artikkeli YLE kulttuuriuutiset 26.1.2010.

Yle.fi, artikkeli: Rakkaus vei tuhat naista Saksaan Lapin sodan jälkeen: http://yle.fi/alueet/lappi/2009/10/rakkaus_vei_tuhat_naista_saksaan_lapin_sodan_jalkeen_1068047.html

Helsingin Sanomat, hs.fi artikkeli: Saksalaisten matkaan 1944 lähteneet naiset epäröivät yhä puhua: <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Saksalaisten+matkaan+1944+l%C3%A4hteneet+naiset+ep%C3%A4r%C3%B6iv%C3%A4t+yh%C3%A4+puhua/1135254849380>

www.saksalaistensotilaidenlapset.com

Tarua ihmeellisempi totuus Kotimainen dokumenttielokuva 2000-luvulla

1. Mitä kotimaisia dokumenttielokuvia olette nähneet? Listatkaa elokuvia ja keskustelkaa niitä ryhmissä? Mistä dokumentit kertoivat? Näittekö ne elokuvateatterissa vai televisiosta? Onko joku kotimainen dokumentti jäänyt erityisesti mieleen?

Esimerkkejä kotimaisista dokumenteista 2000-luvulta:

- Joutilaat, Virpi Suutari & Susanna Helke (2001)
- Riot on!, Kim Finn (2004)
- Melancholian 3 huonetta, Pirjo Honkasalo (2004)
- Brasileirinho, Mika Kaurismäki (2006)
- Kenen joukoissa seisot, Jouko Aaltonen (2006)

- Katastrofin aineksia, John Webster (2008)
- Palnan tyttäret, Kiti Luostarinen, 2008
- Punk – tauti, joka ei tapa, Jouko Aaltonen (2008)
- Kansakunnan olohuone, Jukka Kärkkäinen, (2009)
- Liikkumavara, Annika Grof (2009)
- Reindeerspotting – Pako Joulumaasta, Joonas Neuvonen (2010)
- Miesten vuoro, Joonas Berghäll, Mika Hotakainen (2010)

2. Suunnitelkaa oma dokumenttinne. Mikä aiheesta haluaisitte nähdä dokumentin? Tehkää alustava synopsis dokumentista. Kuka olisi dokumentin pääosassa? Ketä haastattelisitte? Missä dokumenttia kuvattaisiin? Tehkää tehtävä 2–4 hengen ryhmissä.

Lähteet ja lisätieto:

MTV3.fi, uutiset, artikkeli: Kotimainen dokumenttielokuva suosittua:
<http://www.mtv3.fi/uutiset/kulttuuri.shtml/arkistot/kulttuuri/2010/02/1048612>

Ilkka, artikkeli: Kotimainen dokumenttielokuva on voimissaan ja kiinnostava:
<http://www.ilkka.fi/teemat/teematarticle.jsp?article=492523&category=48>

Suomen elokuvasäätö,
<http://www.ses.fi/>

3.

A) Kirjoittakaa elokuva-arvio *Auf Wiedersehen Finnlandista*. Pohtikaa erityisesti elokuvan taiteellisia ansioita, esittäkää mielipiteenne ja muistakaa perustelut.

B) Lukekaa alla olevat Lapin Kansan, Kalevan sekä Helsingin Sanomien Nyt-liitteen arviot elokuvasta. Verratkaa omaa mielipidettänne kriitikoiden

ajatuksiin. Oletteko samaa mieltä kriitikoiden kanssa? Keskustelkaa ryhmissä.

Arvosteluja dokumentista:

<http://www.hs.fi/kulttuuri/elokuvat/artikkeli/Kohtalona+Saksa/1135255788221>

<http://www.lapinkansa.fi/cs/Satellite/Kritiikki/1194636626838/artikkeli/+alkaa+muistak+o+pahalla+en+voinut+muuta+.html>

<http://www.kaleva.fi/elokuvat/auf-wiedersehen-finnland/167242>

Oppimateriaalin on laatinut
FM, toimittaja Tarja Kovanen

Oppimateriaalin on tuottanut
Koulukino.